Insinöörimatematiikka: Differentiaali- ja integraalilaskenta 2024

Demonstraatio 5, 31.10.2024

1. Newtonin gravitaatiolain mukaan kappaleiden (massat M ja m, etäisyys s) välinen voima on $F = G\frac{Mm}{s^2}$, missä G on gravitaatiovakio ja etäisyys s tarkoittaa massakeskipisteiden välistä etäisyyttä.

   Tarkastellaan tilannetta, jossa toinen kappaleista on maapallo (massa M, säde R) ja toinen pieni kappale (massa m), joka nostetaan tasaisella nopeudella maapallon pinnalta korkeudelle h. Tällöin massakeskipisteiden välinen etäisyys kasvaa arvosta R arvoon $R+h$. Ilmanvastusta ei huomioida. Kirjoita nostamisessa tehty työ integraalilausekkeena ja määritä sen arvo. Ohje: Luento 22.10. (3/12)

   Oletetaan lopuksi että h on hyvin pieni R:n verrattuna. Käytä Taylorin approksimaatiota saadulle lausekkeelle esittääksesi työn likiarvon muodossa $C \cdot m \cdot h$. Minkä likiarvon saat vakiolle C jos käytät arvoja $G = 6.6734 \cdot 10^{-11} \frac{\mathrm{m}^3}{\mathrm{kg} \cdot \mathrm{s}^2}$, $M = 5.972 \cdot 10^{24}\,\mathrm{kg}$, $R = 6371 \cdot 10^3\,\mathrm{m}$.

   Ohje: Jos tehty työ on laskettu oikein, esiintyy siinä lauseke $\frac{1}{R} - \frac{1}{R+h}$. Ottamalla $\frac{1}{R}$ yhteiseksi tekijäksi saadaan

   $$\frac{1}{R} - \frac{1}{R+h} = \frac{1}{R}\left(1 - \frac{1}{1+\frac{h}{R}}\right).$$

   Käytä tunnettua Taylorin kehitelmää sulkujen sisällä olevaan osamäärälausekkeeseen: $\dfrac{1}{1+x} = 1 - x + O(x^2)$ (kun $x \to 0$) ja approksimoi jättämällä toisen asteen termi pois.

2. Olkoot merkinnät kuten edellisessä tehtävässä. Oletetaan, että kappale nostetaan korkeudelle $h = 5R$ (R on maan säde). Laske tehtävä työ sekä integraalilausekkeella että approksimoivalla lausekkeella ja vertaa tuloksia keskenään.

3. Kun valitaan aikayksikkö sopivasti, voidaan vaihtovirran jännitettä kuvata lausekkeella $u(t) = \hat{u}\sin t$, missä $\hat{u} > 0$ on vaihtovirran maksimijännite. Sähkövirran teho on $p = u \cdot i$, missä i on sähkövirta, joka puolestaan voidaan esittää jännitteen avulla, kun resistanssi R on tunnettu: $i = \frac{u}{R}$.

   Laske sähkövirran keskimääräinen teho yli aikavälin $[0, 2\pi]$ ja selvitä miten $\hat{u}$ pitää valita, jotta vaihtovirran keskimääräinen teho vastaisi 230 V tasavirran tehoa. Tasavirran teho määritetään niinikään kaavalla $P = U \cdot I$, missä U on jännite ja $I = \frac{U}{R}$ virta.

   Ohje: $p = u \cdot i = \frac{u^2}{R}$. Sijoita tähän jännitteen u lauseke ja käytä keskiarvon laskemiseksi integraalilla kaavaa $\sin^2 t = \frac{1}{2}(1 - \cos(2t))$. Jatkuvan suureen keskiarvoa varten kts. luento 22.10 (2/12)

4. Selvitä suoraan määritelmään perustuen suppenevatko seuraavat integraalit:

   $$\int_2^\infty \frac{1}{x\ln x}\,dx$$

   ja

   $$\int_2^\infty \frac{1}{x\ln^2 x}\,dx.$$

Vihje: Antiderivaattojen etsimiseksi sijoitus $x = e^t$ voi olla käyttökelpoinen. Sen avulla lienee mahdollista määrittää integraalien arvot, kun ylärajana on M.

5. Etsi sopivat vertailufunktiot ja päättele niiden perusteella suppenevatko seuraavat integraalit:

$$\int_1^\infty \frac{x+2}{3x^2+2x+1}\,dx$$

ja

$$\int_1^\infty \frac{x\sqrt{x}+1}{x^3+3x+1}\,dx.$$

Ohje: Supista sellaisella x:n potenssilla, että osoittajassa korkeimmaksi jää x^0 ja arvioi mikä nimittäjässä jää korkeimmaksi potessiksi.

6. Selvitä suppeneeko integraali

$$\int_0^1 \frac{1}{\sqrt{1-x^2}}\,dx.$$

Mikäli integraali suppenee, määritä sen arvo. Vihje: Suppenemisen selvittämiseksi voi esittää integrandin nimittäjässä olevan lausekkeen muodossa $1-x^2 = (1-x)(1+x)$ ja miettiä kumpi tulon tekijöistä aiheuttaa epäoleellisuuden kun $x \to 1$. Voi käyttää luentomonisteen huomautusta 29. Lisävihjeenä esimerkki luennolla 16.10 (12/18).

7. Suppenevatko seuraavat sarjat:

$$\sum_{n=2}^\infty \frac{1}{n\ln n}\,dx$$

ja

$$\sum_{n=2}^\infty \frac{1}{n\ln^2 n}\,dx.$$

Vihje: Vertaa sopivaan integraaliin.

8. Selvitä suppeneeko sarja

$$\sum_{n=1}^\infty n^3\Big(\frac{1}{3}\Big)^n$$

Vihje: vertaa sarjan peräkkäisiä termejä ja selvitä onko niiden osamäärä $\leq c < 1$, kun n on kyllin suuri.

9. Määritä sarjan

$$\sum_{n=1}^\infty n\Big(\frac{1}{7}\Big)^n$$

summa. Ohje: Aloita tunnetusta sarjasta (geometrinen)

$$\frac{1}{1-x} = \sum_{n=0}^\infty x^n$$

ja derivoi molemmat puolet, oikea puoli termeittäin. Kerro x:llä puolittain ja sijoita lopuksi x:n paikalle sopiva luku.